

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПОЗАСУДОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. Наукова публікація присвячена дослідженню актуальних питань позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності з метою формулювання пропозицій щодо їх вирішення та внесення відповідних змін до чинного адміністративного законодавства.

Зазначається, що необхідність комплексного наукового аналізу актуальних питань позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності зумовлюється недостатньою узгодженістю чинного законодавства, фрагментарністю правового регулювання контрольних процедур та відсутністю єдиного підходу до визначення меж і форм здійснення такого контролю. Значна кількість колізій та прогалин у нормативно-правовому забезпеченні діяльності контролюючих органів створює передумови для зловживання владними повноваженнями, надмірного адміністративного тиску на бізнес та виникнення конфліктів між суб'єктами господарювання і органами публічної влади.

За результатами дослідження встановлено, що чинна система адміністративно-правового регулювання позасудового контролю характеризується наявністю низки системних проблем, які негативно впливають на ефективність контрольної діяльності та рівень довіри бізнесу до державних інституцій. Серед найбільш актуальних проблем визначено надмірну дискрецію контролюючих органів, фрагментарність нормативно-правового регулювання, дублювання контрольних повноважень, недостатню ефективність адміністративного оскарження, низький рівень цифровізації контрольних процедур, а також недостатню прозорість діяльності органів публічного адміністрування.

Сформульовано пропозиції щодо внесення змін до чинного національного законодавства, зокрема, щодо розробки та прийняття перспективного Закону України «Про штучний інтелект» та внесення змін до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» шляхом доповнення його положеннями щодо обов'язкового використання електронних систем фіксації контрольних процедур, створення єдиного цифрового реєстру контрольних заходів та запровадження автоматизованого ризик-орієнтованого механізму планування перевірок із використанням технологій штучного інтелекту.

Ключові слова: актуальні питання, адміністративно-правові засади, позасудовий контроль, підприємницька діяльність, суб'єкти публічного адміністрування, адміністративне оскарження, бізнес-омбудсмен, інституції, цифровізація, штучний інтелект.

Актуальність дослідження позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері під-

приємницької діяльності зумовлена сучасними трансформаційними процесами в системі державного управління України, спрямованими на утвердження принципів верховенства права, прозорості, підзвітності та ефективного захисту прав суб'єктів господарювання. У контексті євроінтеграційних процесів та адаптації національного законодавства до стандартів Європейського Союзу особливого значення набуває формування дієвих механізмів позасудового контролю, здатних забезпечити належний баланс між публічними інтересами держави та приватними інтересами суб'єктів підприємницької діяльності. Саме позасудовий контроль виступає важливим інструментом запобігання порушенням законності у діяльності органів публічного адміністрування, мінімізації корупційних ризиків, а також оперативного реагування на випадки неправомірного втручання у господарську діяльність. Водночас практика реалізації контрольних повноважень свідчить про наявність численних проблем нормативного, організаційного та процедурного характеру, що негативно впливають на рівень правової визначеності та ефективність захисту прав підприємців.

Необхідність комплексного наукового аналізу актуальних питань позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності обумовлюється також недостатньою узгодженістю чинного законодавства, фрагментарністю правового регулювання контрольних процедур та відсутністю єдиного підходу до визначення меж і форм здійснення такого контролю. Значна кількість колізій та прогалин у нормативно-правовому забезпеченні діяльності контролюючих органів створює передумови для зловживання владними повноваженнями, надмірного адміністративного тиску на бізнес та виникнення конфліктів між суб'єктами господарювання і органами публічної влади. Крім того, динамічний розвиток підприємницьких відносин, цифровізація адміністративних процедур та впровадження новітніх механізмів державного нагляду потребують переосмислення традиційних підходів до здійснення позасудового контролю та визначення його місця у системі гарантій забезпечення законності у сфері господарювання. У зв'язку з цим особливою актуальністю набуває визначення та аналіз проблемних питань функціонування механізмів позасудового контролю, дослідження причин їх виникнення та оцінка ефективності існуючих способів їх правового врегулювання.

Важливість дослідження зазначеної проблематики полягає також у необхідності визначення перспективних напрямів удосконалення позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності з метою підвищення рівня правового захисту суб'єктів господарювання та забезпечення належного функціонування механізмів

державного управління. Аналіз актуальних проблем у цій сфері створює підґрунтя для формулювання науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення національного законодавства, оптимізації процедур контролю, посилення гарантій дотримання прав і законних інтересів підприємців, а також підвищення ефективності юридичної практики у сфері адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності. Удосконалення інституту позасудового контролю має сприяти формуванню стабільного та передбачуваного правового середовища, зміцненню довіри до органів публічної влади та створенню сприятливих умов для розвитку підприємництва в Україні.

Питання адміністративно-правового регулювання відносин між суб'єктами публічного адміністрування та суб'єктами підприємницької діяльності досліджували такі відомі вчені, як Д. Бабенко, О. Болгар, А. Боровик, С. Віннік, М. Віхляєв, Т. Гончарук, О. Деренко, О. Дубинський, Л. Дудник, Н. Заярна, О. Камушков, О. Клим, М. Ковальова, Т. Коломосьць, А. Ковач, А. Красовська, Х. Кульгавець, А. Ластовецький, С. Лисенко, П. Лютіков, Д. Парамонов, Ю. Сагайдак, В. Селіванов, В. Тильчик, Л. Хомко, К. Чаплигін, А. Чорна, О. Юшкевич.

Проте актуальні питання позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності ще не були предметом окремого дослідження, що актуалізує необхідність підготовки цієї публікації.

Постановка завдання. Метою публікації є дослідження актуальних питань позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності.

Методологія цієї публікації включає класичне поєднання філософських, загальнонаукових та спеціально-юридичних методів дослідження. Крім того, застосовуються такі наукові підходи, як історико-правовий, телеологічний, цивілізаційний, антропологічний, інструментальний та синергетичний.

Результати дослідження. Теоретичну основу дослідження проблематики позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності становлять фундаментальні напрацювання вітчизняної науки адміністративного права щодо сутності контролю, нагляду, забезпечення законності, адміністративного оскарження та відповідальності суб'єктів публічного адміністрування.

Серед монографій, присвячених безпосередньо питанням контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування, слід відзначити монографію С. Вітвіцького «Контроль діяльності публічної адміністрації в Україні: теорія і практика». У вказаній монографії комплексно досліджено теоретичні та практичні засади контролю діяльності публічної адміністрації в Україні, розкрито поняття, принципи, форми та види контролю, а також механізми його реалізації у сфері публічного управління [1].

На окрему увагу заслуговують дослідження проблематики контролю та нагляду в діяльності органів публічної адміністрації В. Гаращука [2; 3].

Так, в дисертації «Теоретико-правові проблеми контролю та нагляду у державному управлінні» В. Гаращук досліджує теоретико-правові засади контролю та нагляду у сфері державного управління, аналізує сутність, функції, принципи та види контролю у вигляді, визначає їх місце в механізмі забезпечення законності та ефективності діяльності органів державної влади. Особливу увагу В. Гаращук приділяє співвідношенню понять «контроль» і «нагляд», проблемам правового регулювання контрольної діяльності, а також удосконаленню системи

державного контролю в Україні. Крім того, він обґрунтовує необхідність реформування контрольних і наглядових механізмів відповідно до принципів правової держави та адміністративної реформи [3].

Також заслуговують на увагу наукові публікації, присвячені контролю в адміністративному праві, серед яких – статті А. Філіпенко «Контроль і суміжні категорії в адміністративному праві» [4] та В. Рядінської і Ю. Костенко «Окремі аспекти характеристики правової природи контрольних відносин в адміністративній сфері» [5].

Серед зарубіжних праць, присвячених питанням контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування, слід відзначити монографії Пітера Кейна «Контроль адміністративної влади: історичне порівняльне дослідження» [6] та Джеррі Л. Машоу «Створення адміністративної конституції: втрачені сто років американського адміністративного права» [7].

Так, американський дослідник Джеррі Л. Машоу аналізує механізми внутрішнього адміністративного контролю, управлінського нагляду, юридичної відповідальності адміністративних органів та способи забезпечення підзвітності публічної влади. Особливу увагу він приділяє співвідношенню адміністративної дискреції та правових механізмів її обмеження, а також обґрунтовує, що ефективний контроль за адміністративною владою є не зовнішнім доповненням, а базовим конституційним елементом системи державного управління [7].

Правовою основою здійснення позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності є Конституція України та закони України: «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [8], «Про адміністративну процедуру» [9], «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» [10], «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» [11] тощо.

Із підзаконних актів слід відзначити постанову Кабінету Міністрів України № 691 від 26.11.2014 «Про утворення Ради бізнес-омбудсмена» [12].

За результатами аналізу доктринальних джерел та чинного законодавства позасудовий контроль за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності доцільно визначити як самостійний адміністративно-правовий інститут, спрямований на забезпечення законності, добросовісності, пропорційності, процедурної справедливості та відповідальності органів публічної адміністрації шляхом застосування комплексу юридичних засобів реагування без обов'язкового звернення до суду.

Особливість позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності полягає в тому, що він виконує подвійну функцію: з одного боку, є механізмом внутрішнього забезпечення законності у діяльності публічної адміністрації, а з іншого – виступає дієвим інструментом адміністративно-правового захисту суб'єктів підприємницької діяльності від неправомірних рішень, дій або бездіяльності владних суб'єктів.

Одним із найбільш актуальних питань позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності є проблема надмірної дискреції контролюючих органів. У сучасних умовах значна кількість адміністративних процедур характеризується недостатньою визначеністю критеріїв прийняття владних рішень, що створює широкі

можливості для суб'єктивного тлумачення законодавства посадовими особами. Така ситуація призводить до неоднакового застосування правових норм, виникнення корупційних ризиків, адміністративного тиску на суб'єктів господарювання та порушення принципу правової визначеності. Особливо гостро ця проблема проявляється під час проведення перевірок, застосування адміністративно-господарських санкцій, видачі дозвільних документів та прийняття рішень щодо обмеження або припинення окремих видів господарської діяльності. Недостатній рівень законодавчої конкретизації меж дискреційних повноважень негативно впливає на рівень довіри бізнесу до органів публічної влади та ускладнює формування стабільного підприємницького середовища.

Важливим проблемним питанням залишається фрагментарність та суперечливість адміністративно-правового регулювання позасудового контролю. Значна кількість нормативно-правових актів, які регулюють діяльність контролюючих органів у різних сферах господарювання, нерідко містить дублювання повноважень, колізії правових норм та неузгодженість процедур здійснення контролю. Відсутність єдиного системного підходу до регулювання контрольної діяльності призводить до правової невизначеності як для органів публічного адміністрування, так і для суб'єктів підприємництва. У практичній площині це створює передумови для багаторазових перевірок, паралельного здійснення контрольних заходів різними органами та необґрунтованого втручання у господарську діяльність. Крім того, часті зміни законодавства у сфері державного нагляду та контролю ускладнюють процес адаптації бізнесу до нових регуляторних вимог та негативно позначаються на стабільності правового регулювання.

Окремої уваги потребує проблема недостатньої ефективності адміністративних процедур оскарження рішень, дій або бездіяльності суб'єктів публічного адміністрування. Незважаючи на існування механізмів досудового та позасудового захисту прав суб'єктів господарювання, на практиці такі процедури нерідко мають формальний характер і не забезпечують реального поновлення порушених прав. Адміністративні скарги часто розглядаються органами, які організаційно або функціонально пов'язані з органом, рішення якого оскаржується, що ставить під сумнів об'єктивність та неупередженість прийнятих рішень. Водночас складність процедур подання та розгляду скарг, тривалі строки їх вирішення та недостатній рівень прозорості адміністративного процесу суттєво знижують ефективність позасудового контролю як механізму захисту прав підприємців.

Суттєвою проблемою є також недостатній рівень цифровізації та інформаційної відкритості контрольної діяльності суб'єктів публічного адміністрування. Попри активне впровадження електронного урядування, значна частина адміністративних процедур у сфері контролю залишається бюрократизованою, що створює додаткові перешкоди для суб'єктів господарювання. Відсутність єдиних електронних реєстрів перевірок, недостатня прозорість інформації про результати контрольних заходів та обмежений доступ до адміністративних даних сприяють виникненню корупційних ризиків і ускладнюють громадський контроль за діяльністю органів влади. Крім того, недостатній рівень автоматизації адміністративних процедур негативно впливає на оперативність прийняття рішень та ефективність комунікації між державою і бізнесом.

Одним із системних викликів є проблема дублювання контрольних повноважень між різними органами публічного

адміністрування. У багатьох сферах підприємницької діяльності одночасно функціонують декілька контролюючих органів, компетенція яких частково перетинається. Це призводить до надмірного адміністративного навантаження на бізнес, збільшення кількості перевірок та необґрунтованих витрат суб'єктів господарювання на забезпечення виконання контрольних вимог. Відсутність належної координації між органами державного нагляду та контролю ускладнює формування єдиної державної політики у сфері контролю та знижує ефективність реалізації контрольних функцій. У результаті виникає ситуація, за якої контрольна діяльність часто набуває карального, а не превентивного характеру.

Актуальним питанням також є недостатній рівень професійної компетентності та відповідальності посадових осіб контролюючих органів. Ефективність позасудового контролю значною мірою залежить від рівня підготовки державних службовців, їх здатності застосовувати законодавство відповідно до принципів законності, пропорційності та об'єктивності. Однак на практиці нерідко спостерігаються випадки перевищення службових повноважень, формального підходу до здійснення перевірок та неналежного обґрунтування прийнятих адміністративних рішень. Недостатній рівень професійної етики, слабкі механізми дисциплінарної відповідальності та обмеженість внутрішнього контролю за діяльністю посадових осіб негативно впливають на авторитет органів публічного адміністрування та рівень правового захисту підприємців.

Значною проблемою залишається незбалансованість між публічними інтересами держави та свободою підприємницької діяльності. Держава, реалізуючи контрольні функції, повинна забезпечувати захист суспільних інтересів, економічної безпеки, прав споживачів та екологічної безпеки, однак надмірне адміністративне втручання у діяльність суб'єктів господарювання може призводити до обмеження свободи підприємництва та зниження інвестиційної привабливості держави. У багатьох випадках контрольні механізми використовуються переважно для виявлення порушень та застосування санкцій, а не для запобігання правопорушенням та надання консультативної допомоги бізнесу. Такий підхід суперечить сучасним європейським тенденціям розвитку публічного адміністрування, орієнтованим на партнерську взаємодію між державою та суб'єктами господарювання.

Не менш актуальним є питання недостатньої ефективності громадського та інституційного контролю за діяльністю самих контролюючих органів. Відсутність належних механізмів зовнішнього моніторингу діяльності органів публічного адміністрування, обмежений рівень участі громадськості у формуванні контрольної політики та недостатній розвиток інститутів адміністративної відповідальності сприяють збереженню системних порушень у сфері державного контролю. У сучасних умовах важливого значення набуває забезпечення прозорості діяльності контролюючих органів, створення ефективних механізмів громадського нагляду та впровадження дієвих інструментів оцінювання ефективності контрольної діяльності.

Окремим актуальним питанням позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності є низький рівень правосвідомості та правової культури як посадових осіб органів публічної влади, так і самих суб'єктів господарювання. У багатьох випадках учасники відповідних правовідносин схильні підміняти прин-

цип законності критеріями практичної доцільності, економічної вигоди або адміністративної зручності, що негативно впливає на стан правопорядку у сфері господарювання. З боку окремих представників публічного адміністрування це проявляється у формальному або вибіркового застосуванні правових норм, перевищенні дискреційних повноважень, ігноруванні принципів об'єктивності, пропорційності та рівності перед законом. Водночас частина суб'єктів підприємницької діяльності намагається ухилитися від виконання встановлених законом вимог, використовувати прогалини законодавства у власних інтересах, мінімізувати державний контроль шляхом приховування інформації або здійснення діяльності з порушенням встановлених правил. Такий взаємний дефіцит правової культури сприяє поширенню правового нігілізму, зниженню рівня довіри між державою та бізнесом, формуванню корупційних практик і деформації самої сутності позасудового контролю як інструменту забезпечення законності. За цих умов особливого значення набуває необхідність посилення правового виховання, підвищення рівня професійної етики посадових осіб, формування належної правової культури підприємницького середовища та утвердження пріоритету принципу верховенства права у всіх сферах взаємодії між державою і суб'єктами господарювання.

З метою удосконалення чинного адміністративного законодавства у сфері позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування доцільним є комплексне реформування механізмів державного нагляду та контролю з урахуванням принципів правової визначеності, прозорості та пропорційності. Насамперед необхідно забезпечити систематизацію нормативно-правової бази, усунути колізії та дублювання повноважень контролюючих органів, а також чітко визначити межі дискреційних повноважень посадових осіб.

Важливим напрямом удосконалення законодавства має стати розвиток електронного урядування, створення єдиних цифрових платформ для здійснення контрольних процедур та забезпечення відкритого доступу до інформації про результати перевірок. Доцільним є також посилення незалежності механізмів адміністративного оскарження, удосконалення процедур розгляду скарг та запровадження додаткових гарантій захисту прав суб'єктів господарювання. Окрему увагу необхідно приділити підвищенню професійного рівня посадових осіб контролюючих органів, розвитку антикорупційних механізмів та впровадженню сучасних підходів до ризик-орієнтованого контролю. Реалізація зазначених заходів сприятиме підвищенню ефективності позасудового контролю, зміцненню законності у сфері підприємницької діяльності та формуванню сприятливого правового середовища для розвитку підприємництва в Україні.

Висновки. Проведене дослідження актуальних питань позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності дає підстави дійти висновку, що в сучасних умовах розвитку правової держави та трансформації системи публічного управління позасудовий контроль набуває особливого значення як один із ключових механізмів забезпечення законності, прозорості та підзвітності органів публічної влади. Його функціонування безпосередньо пов'язане із забезпеченням балансу між публічними інтересами держави та приватними інтересами суб'єктів господарювання, а також із формуванням стабільного правового середовища для розвитку підприємницької діяльності. Встановлено, що позасудовий контроль виконує не лише функцію внутрішнього

адміністративного нагляду за законністю діяльності органів публічного адміністрування, але й виступає самостійним адміністративно-правовим засобом захисту прав та законних інтересів суб'єктів підприємництва без необхідності звернення до суду.

У результаті дослідження встановлено, що чинна система адміністративно-правового регулювання позасудового контролю характеризується наявністю низки системних проблем, які негативно впливають на ефективність контрольної діяльності та рівень довіри бізнесу до державних інституцій. Серед найбільш актуальних проблем визначено надмірну дискрецію контролюючих органів, фрагментарність нормативно-правового регулювання, дублювання контрольних повноважень, недостатню ефективність адміністративного оскарження, низький рівень цифровізації контрольних процедур, а також недостатню прозорість діяльності органів публічного адміністрування. Встановлено, що значна кількість адміністративних процедур у сфері державного нагляду залишається надмірно бюрократизованою та недостатньо орієнтованою на превентивний і сервісний характер взаємодії між державою та бізнесом. Це створює передумови для адміністративного тиску на суб'єктів господарювання, зростання корупційних ризиків та виникнення конфліктів між підприємцями й органами влади.

Окрему увагу у дослідженні приділено проблемі низького рівня правосвідомості та правової культури як представників органів публічного адміністрування, так і самих суб'єктів підприємницької діяльності. Доведено, що поширена практика підміни принципу законності критеріями доцільності, адміністративної вигоди або економічного інтересу негативно впливає на ефективність функціонування механізмів позасудового контролю та сприяє формуванню правового нігілізму. Встановлено, що неналежний рівень професійної етики посадових осіб контролюючих органів, поряд із прагненням окремих суб'єктів господарювання уникати виконання законодавчих вимог, створює передумови для поширення корупційних практик, вибіркового застосування законодавства та деформації принципів верховенства права у сфері підприємницької діяльності. За таких умов особливого значення набуває необхідність формування якісно нової моделі взаємодії між державою та бізнесом, заснованої на принципах партнерства, добросовісності, правової визначеності та взаємної відповідальності.

Одним із перспективних напрямів удосконалення системи позасудового контролю є активне впровадження цифрових технологій та інструментів штучного інтелекту у сферу публічного адміністрування. Використання технологій штучного інтелекту здатне суттєво мінімізувати вплив людського фактора під час здійснення контрольних процедур, знизити рівень корупційних ризиків, забезпечити автоматизований моніторинг діяльності контролюючих органів, підвищити прозорість адміністративних процедур та ефективність аналізу управлінських рішень. Крім того, технології штучного інтелекту можуть використовуватися для автоматичного виявлення порушень законодавства, аналізу ризиків у сфері господарської діяльності, контролю дотримання процедурних стандартів, а також для забезпечення оперативного адміністративного реагування на неправомірні рішення або дії посадових осіб. Водночас відсутність комплексного законодавчого регулювання питань використання штучного інтелекту у сфері публічного адміністрування створює правову невизначеність та ускладнює процес впровадження сучасних цифрових механізмів контролю.

У зв'язку з цим доцільним є розроблення та прийняття спеціального Закону України «Про штучний інтелект», який би комплексно врегулював правові та організаційні засади використання технологій штучного інтелекту у діяльності органів публічного адміністрування. У зазначеному законі доцільно визначити принципи застосування штучного інтелекту у сфері державного контролю, гарантії захисту прав суб'єктів господарювання під час використання автоматизованих систем прийняття рішень, механізми забезпечення прозорості алгоритмів, порядок відповідальності за неправомірне використання технологій штучного інтелекту, а також вимоги щодо захисту персональних даних та інформаційної безпеки. Окрему увагу необхідно приділити закріпленню правових механізмів використання технологій штучного інтелекту для автоматизованого аудиту діяльності контролюючих органів, виявлення корупційних ризиків, забезпечення електронного моніторингу процедур державного нагляду та формування цифрових систем оцінювання ефективності діяльності суб'єктів публічного адміністрування.

Крім того, доцільним є внесення змін до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» шляхом доповнення його положеннями щодо обов'язкового використання електронних систем фіксації контрольних процедур, створення єдиного цифрового реєстру контрольних заходів та запровадження автоматизованого ризик-орієнтованого механізму планування перевірок із використанням технологій штучного інтелекту. Важливим напрямом удосконалення законодавства також має стати посилення незалежності інституцій адміністративного оскарження, розширення повноважень Ради бізнес-омбудсмена, удосконалення механізмів громадського контролю та запровадження додаткових гарантій персональної відповідальності посадових осіб контролюючих органів за порушення прав суб'єктів господарювання.

Таким чином, ефективне реформування системи позасудового контролю за діяльністю суб'єктів публічного адміністрування у сфері підприємницької діяльності повинно здійснюватися на основі комплексного поєднання організаційних, правових, цифрових та інституційних механізмів. Удосконалення адміністративного законодавства, розвиток електронного урядування, впровадження сучасних технологій штучного інтелекту, підвищення рівня правової культури та забезпечення реальної підзвітності органів публічної влади мають стати визначальними передумовами формування сучасної, прозорої та ефективної системи позасудового контролю, здатної забезпечити належний рівень захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності та зміцнення принципу верховенства права в Україні.

Література:

1. Вітвіцький С.С. Контроль діяльності публічної адміністрації в Україні: теорія і практика: монографія. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. 2015. 368 с.
2. Гаращук В.М. Контроль та нагляд в державному управлінні: порівняльна характеристика. Виконавча влада і адміністративне право / за заг. ред. В.Б. Авер'янова. Київ: Видавничий Дім «Ін-Юре», 2002. 668 с.
3. Гаращук В.М. Теоретико-правові проблеми контролю та нагляду у державному управлінні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право»;

- Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2003. 412 с.
4. Філіпенко А.С. Контроль і суміжні категорії в адміністративному праві. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 12. С. 315–318.
5. Рядінська В.О., Костенко Ю.О. Окремі аспекти характеристики правової природи контрольних відносин в адміністративній сфері. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2021. № 49. С. 31–34.
6. Cane, Peter. *Controlling Administrative Power: An Historical Comparison*. Cambridge: Cambridge University Press, 2016. 583 p.
7. Mashaw, Jerry L. *Creating the Administrative Constitution: The Lost One Hundred Years of American Administrative Law*. New Haven; London: Yale University Press, 2012. 464 p.
8. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007 р. № 877-V. Дата оновлення: 27.04.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text> (дата звернення: 12.07.2024).
9. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text> (дата звернення: 12.07.2024).
10. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11.09.2003 № 1160-IV. Дата оновлення: 24.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text> (дата звернення: 12.07.2024).
11. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26.01.1993 р. № 2939-XII. Дата оновлення: 19.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text> (дата звернення: 12.07.2024).
12. Про утворення Ради бізнес-омбудсмена: постанова Кабінету Міністрів України № 691 від 26.11.2014. Дата оновлення: 23.05.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/691-2014-p#Text> (дата звернення: 12.07.2024).

Nadieiko M. Current issues of extra-judicial control over the activities of public administration entities in the field of entrepreneurial activity

Summary. The scientific publication is devoted to the study of current issues of extra-judicial control over the activities of public administration entities in the field of entrepreneurial activity with the aim of formulating proposals for their resolution and introducing relevant amendments to the current administrative legislation.

It is noted that the necessity for a comprehensive scientific analysis of current issues of extra-judicial control over the activities of public administration entities in the field of entrepreneurial activity is determined by the insufficient consistency of current legislation, the fragmented nature of the legal regulation of control procedures, and the absence of a unified approach to defining the limits and forms of exercising such control. A significant number of conflicts and gaps in the regulatory and legal framework governing the activities of controlling authorities create prerequisites for the abuse of power, excessive administrative pressure on business, and the emergence of conflicts between business entities and public authorities.

According to the results of the study, it has been established that the current system of administrative and legal regulation of extra-judicial control is characterized by the existence of a number of systemic problems that negatively affect the effectiveness of control activities and the level of business trust in state institutions. Among the most pressing problems identified are excessive discretion of controlling authorities,

fragmentation of legal regulation, duplication of control powers, insufficient effectiveness of administrative appeals procedures, a low level of digitalization of control procedures, and insufficient transparency in the activities of public administration entities.

Proposals have been formulated regarding amendments to the current national legislation, in particular concerning the development and adoption of a proposed Law of Ukraine “On Artificial Intelligence” and amendments to the Law of Ukraine “On the Basic Principles of State Supervision

(Control) in the Field of Economic Activity” by supplementing it with provisions on the mandatory use of electronic systems for recording control procedures, the creation of a unified digital register of control measures, and the introduction of an automated risk-oriented mechanism for planning inspections using artificial intelligence technologies.

Key words: current issues, administrative and legal principles, extra-judicial control, entrepreneurial activity, public administration entities, administrative appeal, business ombudsman, institutions, digitalization, artificial intelligence.

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу
(CC BY 4.0)

Дата першого надходження статті до видання: 19.06.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 13.07.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.09.2026